

Maktab o'quvchilari xulqining pedagoglar kasbiy so'nishiga ta'siri va uni kamaytirishning amaliy mexanizmi

Mirzaxamdamov Saxovatbek Dilshodbek o'g'li –

Andijon viloyati Paxtaobod tumani

10-umum ta'lim maktabi yetakchi o'qituvchisi

E-mail: saxovatbekmirzaxamdamov19@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6510-888X>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston Respublikasidagi faoliyat yurituvchi pedagoglarning kasbiy so'nishi va uning eng katta omili sifatida o'quvchilarning og'ir intizomi diqqat markazida bo'ladi. O'quvchilarning og'ir intizomining asosiy sabablari, uning keng ta'siri va uning oqibatlari atroflicha tahlil qilinib, ularni oldini olishga qaratilgan amaliy yechimlar taklif qilinadi. Shuningdek, bu maummo dunyo miqyosida qanchalik ta'sirga egaligi va bu masalada dunyo olimlari qanday izlanish qilishgani, bir qancha davlatlar strategiyasi analiz va sintez qilinadi. Jumladan, maktabdagi o'qitish tizimidagi bo'shliqlar, pedagoglarning kasbiy so'nishi sabablari, o'quvchilarning tarbiyasidagi o'zgarishlarning asosiy sabablari tahlil qilinadi hamda o'quvchilardagi intizom va pedagoglardagi kasbiy so'nish muammolari kesishgan nuqtaga e'tibor qaratiladi. Metod sifatida og'zaki interyuvlar foydalaniladi.

Kalit so'zlar: kasbiy so'nish, o'quvchilar xulqi, stress, maosh, oila, ish yuklamasi, my.gov.uz platformasi, xulqni baholash mexanizmi, ota-onalar bilan hamkorlik.

Влияние поведения школьников на профессиональное выгорание педагогов и практический механизм его снижения

Аннотация. В данной научной статье в центре внимания находится профессиональное выгорание действующих педагогов в Республике Узбекистан и тяжёлая дисциплина учащихся как его крупнейший фактор. Всесторонне анализируются основные причины тяжёлой дисциплины учащихся, её широкое влияние и последствия, а также предлагаются практические решения, направленные на их предотвращение. Кроме того, анализируется и синтезируется степень влияния этой проблемы в мировом масштабе, исследования учёных мира по данному вопросу и стратегии ряда государств. В частности, анализируются пробелы в системе школьного обучения, причины профессионального выгорания педагогов, основные причины изменений в воспитании учащихся, а также уделяется внимание точке пересечения проблем дисциплины учащихся и профессионального выгорания педагогов. В качестве метода используются устные интервью.

Ключевые слова: профессиональное выгорание, поведение учащихся, стресс, зарплата, семья, рабочая нагрузка, платформа my.gov.uz, механизм оценки поведения, сотрудничество с родителями.

The impact of student behaviour on teacher burnout in schools and a practical mechanism for its reduction

Annotation. This article examines teacher burnout in Uzbekistan, with particular attention to disruptive student behaviour as one of its most significant contributing factors. The main causes of severe student indiscipline, its wide-ranging effects, and its consequences are thoroughly analysed, and practical solutions to prevent them are proposed. The study also considers the global scale of this issue, reviewing research by international scholars and analysing strategies adopted in several countries. In particular, gaps in the school teaching system, causes of teacher burnout, and key reasons for changes in student upbringing are examined, with special emphasis on the intersection of student discipline problems and teacher burnout. Oral interviews are used as the primary research method.

Keywords: teacher burnout, student behaviour, stress, salary, family, workload, my.gov.uz platform, behaviour assessment mechanism, parental involvement.

KIRISH

Butun dunyo hamjamiyatida ta'lim ayniqsa, maktab ta'limi dolzarb masala sifatida ko'tarilmoqda. Jumladan, O'zbekistonda ham amaldagi Prezident Sh.Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan islohotlar oqimi buning isboti hisoblanadi. Har bir oldinga qo'yilgan Respublika darajasidagi strategiyalarda ta'lim va uning ahamiyatiga alohida o'rin ajratilmoqda. Strategiyalarda belgilangan maqsadlarga erishishda bir qator vazifalar belgilab berilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston – 2030" strategiyasini "Atrof-muhitni asrash va "yashil iqtisodiyot" yilida amalga oshirishga oid davlat dasturida ta'lim jarayoni ishtirokchilarini psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga doir vazifalar belgilangan.[1] Mazkur vazifalar doirasida kasbiy so'nish va uning oqibatlari dolzarblik kasb etmoqda. Umuman olganda maktab tizimi bir qator murakkabliklarga ega ekanligini tan olmaslikni iloji yo'q. Dastlab maktablardagi umumiy muammolarni sanab o'tsak: ixtisoslashtirilgan maktablarni istisno qilganda, oddiy maktablarda ta'lim jarayonlarining texnologik, metodik sifatining pastligi, o'quvchilarning muayyan oliygohga tayyorlovchi ustozlar (repetitorlar)siz oddiy holda davlat imtixonlaridan o'ta olmasligi, o'quvchilarda darsga nisbatan munosabatidagi murakkab va og'ir holatlar.: darsga sababsiz kelmaslik darsga kirmaslik, belgilangan qoidalarga umuman amal qilmaslik, qat'iy talab qilingan forma (dress code) va gigiyenik tartiblarni amalga oshirmaslik. O'quvchilarning jinoyatga, giyohvand moddalarga moyilligini ham keltirish mumkin. Qo'shimchasiga, ularning qatoriga pedagoglarga yuklatilgan hujjatlar va topshiriqlarning ko'pligi, berilayotgan topshiriqlarga vakolatlarning ham sifat, ham mazmunan nomutanosibligini kiritish mumkin. yuqorida keltirilganlarning barchasi maktabdagi muammolar sabab-oqibat zanjiri ketma-ketligidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ko'rib chiqilgan mavuz doirasida tadqiqotlar ichida Maktab ta'limi : muammolar, izlanishlar, yechimlar jurnalida berilgan O'zbekiston Respublikasi Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy metodik markazi boshqarma va bo'lim boshliqlari Pardayeva Mexriniso

Daniyarovna va Odiljonov O'tkirjon Rustamovich hammuallifligidagi "Umumiy o'rta ta'lim o'qituvchilarida kasbiy so'nish: xalqaro holat va yechimlar tahlili" nomi ostidagi ilmiy-tahliliy maqolasi diqqatga sazovor va ancha mo'ljalli. Maqolada nafaqat O'zbekiston Respublikasi balki butun dunyo hukumatlari va olimlari pedagoglarning kasbiy so'nishiga e'tibor qilayotganlarini ta'kidlashadi. Jumladan, xorijiy davlatlarning bunday muammoga qanday kurashgani va qanday yechimlar hamda islohotlar taklif qilayotgani haqida faktlar va raqamlar keltirishadi. Pedagoglar kasbiy so'nishi sabablari haqida gap ketganda esa birinchi o'rinda intizomsiz o'quvchilarning nолоyiq xatti-harakatlari tilga olinadi. Undan so'ng, maosh, byukrotik holatlar haqida gap boradi. Ammo ular taklif qilgan tavsiya va takliflar asosan, eski tarzda og'zaki targ'ibot va tushuntirishlardan iborat, aniq richag taklif etilmagan. Shuningdek, xorijiy davlatlar hukumatlari taklif etgan amaliy tavsiyalar O'zbekiston sharoitiga qanchalik mos kelishi haqida aniq tadqiqot ishi yoki so'rovnoma amalga oshirilmagan. Shu sababdan mana shunday tadqiqotga oid bo'shliqlar mavjudligi sabab, sohada amaliy va ilmiy yangilik taklif etadigan tadqiqoti zaruriyati paydo bo'lgan.

Keyingi tadqiqot faoliyati bu Botirova Dilafro'z Bozorovnaga tegishli bo'lib, sohaga Psixologiya fani nuqtai-nazaridan nazar soladi. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnalida "Pedagogik faoliyatda kasbiy so'nish jarayonining ijtimoiy-pxiologik jihatlarini" nomi ostidagi maqolasida pedagoglarning kasbiy so'nishiga olib kelgan asosiy sabablar va omillarni sanab o'tadi. Keltirilgan sabablar olib borilgan so'rovnomalar asosida shakllantirilgan. So'rovnoma natijalariga ko'ra, maoshning yetarli emasligi (24,2%) pedagoglarning kasbiy so'nishiga sabab bo'luvchi eng muhim omil sifatida ajralib turadi. Bu omil iqtisodiy barqarorlik va mehnatga munosabatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ikkinchi o'rinda esa jamiyatdagi o'qituvchilik kasbining ijtimoiy mavqei pastligi (21,3%) turibdi. Bundan tashqari, jamoa faoliyatidagi adolatsizliklar (20,2%) va muhitning nosog'lomligi (18,4%) ham kasbiy so'nish jarayonini yanada kuchaytiruvchi omillar sifatida aniqlangan[2]. Ammo intizomsiz o'quvchilar sababi negadir deyarli gapirilmaydi, faqatgina o'qituvchi ayollar "qiyin o'quvchilar yoki talabalar"ni eng kuchli stress omillari deb atashadi.[2] Asosiy argumentlar pedagoglar maoshi va nufuzi haqida aylangan. Qiziq ma'lumot o'rnida, yechimlar taklifi qismida esa muammolarning aynan ziddi bilan kurashish zarurligini ta'kidlagan va alohida takliflar hamda amaliy yechimlar haqida gap bormagan. Shu sababdan pedagoglar kasbiy so'nishiga asosiy sabab sifatida belgilanishi lozim bo'lgan asosiy masala bu intizomsiz bolalar va o'quvchilar muammosi fundamental tarzda mavzuning atributiga aylanmagan. Shu o'rinda ushbu tadqiqotda kichik bo'lsa-da amaliy choralar qismida "research gap" paydo bo'lgan va ushbu masalani markaziy o'ringa olgan yangicha zaruriyat tug'ilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Maktab tizimida pedagoglar va ta'lim oluvchilar o'rtasidagi munosabat xuddi shartli tus olgan. Qo'yib bersa, pedagog hech qachon ta'lim bergisi, o'quvchi esa umuman ta'lim olgisi yo'q. O'qituvchilarning kasbiy so'nishiga (professional burnout) asosiy sabablarni 3 fazadan ko'rib chiqib tahlil qilish mumkin.

Maktab tizimidagi muammolar:

- 1) Maktab tizimida byurokratik tizimning hukmronligi, topshiriqlarning ko'pligi
- 2) Mehnatga nisbatan maoshning pastligi.
- 3) Pedagogning maqomi hali hamon ijrochi sifatida qolib, jamiyatda mustahkam o'rnatilmagani.

Maktab o'quvchilari tomonidan kelayotgan ta'sirlar:

- 1) Tartibsiz o'quvchilari xulqi va sinfdagi intizom muammolari;
- 2) O'quvchilarning sinf rahbarlariga davomat va forma kiyishini ta'minlash topshirig'i;

3) O'quvchilarning ota-onalaridan farzandini tarafdori sifatida keladigan tahdidlar (talablar emas).

Pedagogning o'z shaxsiy hayotidagi muammolarning kasbiy so'nishga ta'siri:

- 1) Oilaviy munosabatlardagi muammolar;
- 2) Moliyaviy va iqtisodiy masalalar.

Bular ichida ushbu ilmiy tadqiqot maqola markazida turgan maktab o'quvchilari tomonidan ustozlarga nisbatan tartibsiz va keng ko'lamli hurmatsiz munosabatlari alohida o'rin olgan. Jumladan:

- Darsga sababsiz kelmaslik yoki darsga kirmaslik
- Darsga kech qolish, yoki darsda o'quv qurollasiz qatnashish;
- Vazifalarni bajarmaslik, yoki darsga umuman quloq tutmay, boshqalarga xalaqit berish;
- Dars jarayonida turli xil gadjetlardan ruxsatsiz foydalanish; turli xil tig'li jismlarni yonida olib yurish,
- Maktab hududida chekish, spirtli ichimliklarni ichish, janjal ko'tarish.
- Yuqoridagilarning barchasi o'quvchilar tomonidan doimiy takrorlanadigan va pedagoglarda kasbiy so'nishga olib keluvchi asosiy manbaa bo'lib xizmat qiluvchi hatti-harakatlardir.

Ammo o'quvchilarning bunday hatti-harakatlarga sabab bo'layotgan omillar ham talaygina. Chunki ta'limda "yomon bolani o'zi yo'q. Yomon o'quvchi bu yomon ustoz yoki yomon ota-onaning hosilasidir" tamoyili o'z so'zini aytadi. O'quvchilarning pedagoglar va ularning darslariga nisbatan ayricha munosabatining quyidagicha omillari mavjud.

- Dars beruvchi ayrim ustozlarning bilimi va metodlarining yetarli darajada emasligi. Aslida o'quvchilarning hatti-harakatlarini shu kabi pedagoglar va ularning shunday sifatsiz darslariga nisbatan obyektiv va subyektiv reaksiyasi sifatida qabul qilish kerak. Muxtasar qilib aytganda, bu holatda pedagog birinchi o'quvchilarga nisbata hurmatsizligining o'quvchilardan hurmatsizlik ko'rinishida qabul qilib oladigan reaksiyalar majmuidir.

- Darsni ta'lim oluvchilarga yetkazib berishda ba'zi maktablarning axborot texnologiyalari bilan ta'minlanmaganligi;

- Ota-ona va pedagoglarning birgalikdagi hamkorlik tamoyillari ustuvor emasligi;
- Maktabda ta'lim bilan bir vaqtda, tarbiya jarayoni esa ota-ona va pedagog o'rtasida qo'lma-qo'l bo'lishi, ya'ni pedagoglar o'quvchilarning tarbiyasiga ota-ona mas'ulligiga urg'u berilsa, ota-ona esa ta'lim jarayoni bilan bir vaqtda pedagoglar o'quvchilarni ham tarbiyalab borishi zarurligini ta'kidlashadi.

- O'quvchining oilasidagi psixologik muhit;
- Maktab o'quvchilariga gadjet va internet ta'siri;
- O'quvchilardagi psixologik va biologik tabiiy o'zgarishlar (shu jarayonlarga nisbatan pedagog va ota-onalarning nazorat va yondashuv darajasining pastligi.)

Yuqoridagi barcha omillar zanjiri oxir-oqibat maktabda tartibsiz o'quvchilar va ularning zo'ravon hamda noloyiq hatti-harakatlari quyidagicha salbiy oqibatlarga olib kelmoqda:

- Pedagogning ijtimoiy jihatdan qadrsizlanayotgani;
- Tartibsiz o'quvchilarning boshqa ta'lim oluvchilarnin ta'limi-tarbiyasiga jiddiy va salbiy ta'sir etishi. Ya'ni tartibsiz o'quvchilarga sarflangan vaqt hisobiga boshqa bilimga chanqoq va tirishqoq o'quvchilarga e'tibor uchun yetarli vaqt ajratilmayotgani;
- Tartibsiz o'quvchilarning davlat mulki hisobida turuvchi makta binosi va o'quv jihozlariga turli xil shakllarda zarar yetkazilayotgani.

Ta'kidlanganlardan kelib chiqib, maktabdagi zo'ravon o'quvchilar muammosi pedagoglarning kasbiy so'nishiga olib kelayotgan boshqa omillarga nisbatan dolzarb ekanligini bildiradi. Tadqiqotning asosiy maqsadi, pedagoglarda kasbiy so'nishga asosiy

omil bo'lgan pedagog va o'quvchilar o'rtasidagi murakkab munosabatlar majmuyini o'rganish va bu holatlarni umumta'lim muassasalarida kamaytirishga qaratilgan mexanizmlarni ishlab chiqish. Bundan tashqari, o'quvchilarning maktabdagi davomati va rasmiy dress code qoidalariga amal qilishda ota-onalarni hamkorlikka chorlash.

Tadqiqotning amaliy yangiligi davomat, ta'lim sifati va forma, shuningdek, pedagoglarga munosabatni tartibga solishda, eski, targ'ibot va tushuntirish tamoyillariga suyanan an'anaviy uslublardan voz kechib, texnologik innovatsiyalarga asoslangan majburlovchi mexanizm (richag)larga tayanishdadir. Pedagoglardan pedagogic kasbiy so'nishni boshidan o'tkazgan yoki yo'qligi haqida 6 savoldan iborat kichik so'rovnoma (15 nafarlik respondent javobi) o'tkazilgan. Savollar aniq va lo'nda belgilangan bo'lib ularning ayrimlariga birma-bir murojaat qilib, har bir vaziyatga oydinlik kiritib boramiz.

Daslabki (1) savol: Siz o'zingizni pedagogik kasbiy so'nishni boshidan o'tkizgan yoki o'tkizayotgan ustoz sifatida bilasizmi? savoliga 53,3 % pedagog "o'rtacha" deb javob berishgan bo'lishsa, 40 % pedagog esa "ha, juda ham" degan javob berishgan. Ammo atigi 1 kishi bunday vaziyatni boshidan o'tkazmaganini guvohlik bergan. Keyingi (2) savol: Aynan qaysi omil sizni pedagogik kasbiy so'nishga olib kelgan? Bu so'rovga respondentlarning 2/3 qismi (66.7%) O'quvchilarning og'ir xulq-atvori va pedagog maqomining pastligi e'tirof etishgan. Qolganlari ozchilik qismi esa mayda chuyda ish hujjatlari va oylik ish haqini belgilab ketishgan. Atigi 1 kishi esa attestatsiya va sertifikat olish qiyinligi va uni olish majburiyati asosiy sabab qilib ko'rsatgan.

(3)Qaysi bosqich o'quvchilariga dars o'tish samarasiz? savoliga esa 80 % respondent 10-11-sinf o'quvchilariga ta'lim berish umuman samarasiz ekanligini bildirishgan.

(4)Darsning qancha vaqtini jimlatish uchun sarflashga majbur bo'lasiz? Bu savolga 53.3 % respondent kamida 10 daqiqa vaqt ketkazishini, 1/3 (33,3) respondent esa teng yarmini jimlatishga majbur bo'lishini ta'kidlagan bo'lsa, 1 ta respondent butunboshli 45 daqiqaning hammasini jimlatishga sarflab yuborishga majbur bo'lishini yashirib o'tirmagan.

(5)Dars vaqtida o'quvchilarning aynan qancha qismi darsga halaqit beradi? 40 % respondent bu vaziyatda kamida 1 yoki 2 nafar tarbiyasi og'ir o'quvchi bilan ishlashga majbur bo'lishini ochiqdagan. 1/3 qismi esa 20 % o'quvchi ularni darsini bo'lishi haqida guvohlik bermoqda. 26.7 % respondent o'quvchilarning yarmidan ham ko'proq qismidan aziyati chekishini yashirib o'tirmagan.

(6)Sizningcha darsning yetarli saviyada o'tilmasligiga asosiy omil nima? So'rovnomaqa nuqta qo'ygan oxirgi bu so'rovga 3 xil variant deyarli teng ulush olgan:

- a) o'quvchining o'z tarbiyasi – 33%
- b) o'qituvchida pedagogik mahorat yetishmasligi – 33%
- d) maktabda yetarli infrotuzilma tanqisligi (o'quv quroli, zamonaviy doska) - 40% [5]

Takliflar qismida esa asosiy g'oya pedagogning o'quvchi ustidan maqomini oshirish atrofida ketgan. Keyingi ustuvor masala esa ta'lim tizimini qayta qurishga ehtiyoj sezilgani haqida bo'lib, darsliklarni ularning yoshiga moslash keraligi, ustoz ustidan ortiqcha yuklamalarni olib tashlash. Testlar sifatini oshirish va osonlashtirish talabi qo'yilgan. Shuningdek, pedagoglarning metodikasi pastligi va ularning bilim va mahoratini yanada oshirish kerakligi haqidagi tanqid ham istisno qilinmagan.

Amaliy yechim. Yuqoridagi muammolarning sarhisob qilib quyidagicha tavsiya va yechimlar taklif qilinadi. O'quvchining maktab qoidalariga: darsga vaqtida yetib kelish, darsda qatnashish, kech qolmaslik, o'quv qurollari bilan darsga tayyorlanish kabilar uchun muayyan jarima shkalasini belgilash va shu bo'yicha ularni tartibga chaqirish. Bunda pedagoglar endi o'quvchining tarbiyasiga javobgar shaxs emas, balki endi nazorat qiluvchi va baho beruvchi shaxs tamoyilini ilgari surish kerak. Mexanizm quyidagicha tartibda ishlaydi:

I) Vazirlik tomonidan muassasa qat'iy qoidalar tartibi tayinlanadi va uning buzilish darajalari manfiy baholar (-1...-9) bilan belgilab boriladi.

II) Mexanizm har haftalik -10 bilan chegara (kulminatsiya) belgilanadi.

III) Kundalikkom. tizimi har bir o'quvchining ota-onasi yoki vasiysining my.gov.uz platformasining shaxsiy kabinetiga ulanadi hamda belgilangan qoidalarining buzilishi avtomatik tarzda ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi 47-moddasining buzilishi sifatida belgilanadi hamda tegishli jarima va jazo haqida ogohlantirish ota-ona yoki qonuniy vasiyning kabinetiga jo'natiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.12.2025 yildagi PF-256-sonli Farmonining ijrosi sifatida Maktab va maktabgacha ta'lim vazirining maxsus 2026-yil 19 - yanvardagi buyrug'ida keltirilgan ilovaga ko'ra pedagoglar uchun ham maxsus qoidalar aniq keltirilishi shartligi ham belgilab berilishi kerak.

1) jamoa a'zolari va boshqalarning shaxsiyatini, qadr-qimmatini kamsitish, ruhiy, jismoniy va boshqa zo'ravonlik ko'rsatish;

2) o'quvchilarni dars mashg'ulotlaridan sababsiz chiqarib yuborish yoki kiritmaslik;

3) dars qoldirish holatlarini rasmiy tartibdan tashqari "o'zboshimchalik" bilan hal qilish;

4) o'quvchining holatidan shaxsiy manfaat yo'lida foydalanish, norasmiy pul yig'ish, moddiy bosim o'tkazish;

5) o'quvchining oilaviy ahvoli, millati, jinsi, sog'liq holati yoki ijtimoiy maqomi asosida farqlash;

6) o'quvchi bilan kasbiy chegaralarni buzuvchi munosabat o'rnatish;

7) "Chiqish" qo'ng'irog'i chalingandan keyin o'quvchilarni sababsiz sinf xonasida ushlab turish;

8) dars mashg'ulotlarida diniy tashviqot olib borish;

9) ta'lim muassasasiga spirtli ichimliklar va kuchli ta'sir etuvchi moddalar iste'mol qilgan holda kelish;

10) ta'lim muassasasining hududi va binosida spirtli ichimliklar hamda tamaki mahsulotlarini iste'mol qilish;

11) muassasa hududi va binosida o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasiga aloqasi bo'lmagan turli xil tadbirlarni tashkil etish;

1-jadval

TAHLIL VA NATIJALAR.

O'quvchilarning qoidabuzarlik holatlari uchun manfiy ballash tizimi		
No	Noqonuniy hatt-harakatlar ro'yxati	Manfiy ballar
1	Dars qoldirish. (Darsga kirmaslik)	-3
2	O'quv qurollarisiz darsda o'tirish	-2
3	Darsga kechikish	-2
4	Uy topshiriqlarini bajarmaslik	-2
5	Telefon va uyali aloqa vositalaridan ruxsatsiz foydalanish	-2
6	Pedagoglarga har qanday ko'rinishda hurmatsizlik qilish(tahdid ohangida baqirish, so'kish, qo'l ko'tarish, laqab qo'yish)	-10 (-5...-10gacha ixtiyoriy raqamlash)
7	Maktab hududida nos, sigaret chekish, spirtli ichimliklarni ichish.	-10
8	Dars vaqtida ovqatlanib o'tirish	-1
9	Maktab hududida janjal chiqarish	-3
10	Noqonuniy videomateriallar (pornografik, terroristic va vaxshiylik targ'ib qilinadigan kontentlar) saqlash va tarqatish.	-10
11	Kiyinish madanyatiga amal qilmaslik	-2

Tadqiqotning ehtimoliy kamchiliklari. Bu tizimning yo'lga qo'yilish yuqorida ta'kidlanganidek afzalliklarga ega bo'lishiga qaramay, uni amaliyotga kiritishda bir qancha talab va kamchiliklar mavjud ekanligini istisno etib bo'lmaydi. Jumladan:

Birinchidan, birdaniga bunaqangi ta'sir doiralarni joriy qilish, o'quvchini shoshirib qo'yishi, tez reaksiyaga kirishib ketishi, hattoki o'ziga nisbatan qandaydir qaltis qarorlar

qabul qilish ehtimolini esdan chiqarmaslik shart. Ya'ni zo'ravon o'quvchining tarbiyasi endi ota-onaning zimmasiga yo'naltirilgach, ota-ona tomonidan ziddiyatli munosabatlar paydo qilishi mumkin. ba'zilar esa boshqacha vaziyat hukmron, ya'ni ayrim ota-onalar o'z farzandini o'zlari ham yo'lga sola bilmayotgan bo'lishi mumkin. bu holatda esa bunaqangi jarimalar oqimi ota-onani ham, o'quvchini ham o'zaro munosabatlarda, shuningdek pedagog bilan ham o'ta ziddiyatli munosabatlarga kirishishiga olib kelishi mumkin. Hattoki o'quvchi pedagog, ota-ona yoki o'ziga-o'zi suiqasd ham uyushtirishi holatlarini ham istisno qilib bo'lmaydi.

Ikkinchidan, bu mexanizm ishga tushganda, ba'zi pedagoglar bu tizimni avvalgi eski va an'anaviy tizimga moslab olishlari mumkin. Ya'ni ustoz manfiy ball qo'ymaslik hisobiga o'quvchini yengil turtish, befoyda kelishuvlar yoki shaxsiy suiste'mol hisobiga o'zlashtirib olish holati ham kuzatiladi. Masalan, manfiy ballarni sotish, pullash holatlari yuz berishi mumkin.

Uchinchidan, ba'zi maktablar mavjud siyosatdan foydalanib, strategic manyovr ishlatib, manfiy baholar qo'ymagan holda boshqa maktab o'quvchilarini ham o'zlarining maktabiga og'dirib olishlari ham ehtimoldan holi emas.

To'rtinchidan, O'zbekiston Respublikasining 10 mln aholisi ijtimoiy himoyaga muhtoj ekanligidan kelib chiqib, ularning ichida kambag'allar, maktabdan olis hududda yashovchi maktab o'quvchilari uchun noqulaylik tug'dirishi mumkin. bundan tashqari tabiiy sharoit, ya'ni qish mavzumida maktabga oson-omon yetib kelish o'zi bir muammo bir vaqtda bu tizim o'quvchilarni ham, ularning ota-onasini ham noqulay ahvolga solib qo'yishi mumkin.

XULOSA

Bu tizim o'zining bir qancha afzalliklariga ega:

Birinchidan, an'anaviy tarzda "47-modda" va "so'ngi marta ogohlantirish" tartiblaridan farqli ravishda, qilingan har bir xatti-harakat muayyan tarzda amaldagi tartibdagi kabi belgilanmay qolmaydi, unga virtual baho qo'yib boriladi hamda o'quvchining xushyorligini oshiradi;

Ikkinchidan, ota-onaning farzandiga nisbatan tarbiyachi sifatidagi mas'uliyatini oshirib, maktab o'qituvchisi bilan hamkorlik qilish tashabbusini qo'llab-quvvatlaydi;

Uchinchidan esa pedagoglar endi bemalol emin-erkin darslarni o'tish imkoniga ega bo'lishadi va natijada pedagoglarda kasbiy so'nish holatlari kamayishi ehtimoli ortadi.

To'rtinchidan, pedagoglarga bunday vakolatning taqdim etilishi va o'quvchilarning bunday nazorati ostida ta'limga jiddiy e'tibor qaratiladi. Tarbiya sifati oshish ortidan albatta ta'limdagi sifat darajasi ham ortishi kuzatiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasini "Atrof-muhitni asrash va "yashil iqtisodiyot" yilida amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida"gi PF-16-son Farmoni.

2. Botirova D.B Pedagogik faoliyatda kasbiy so'nish jarayonining ijtimoiy-psixologik jihatlar. Maktabgacha va maktab ta'limi. 04.06.2025

3. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Lex.uz milliy bazasi. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi qoshidagi "Adolat" milliy huquqiy axborot markazi davlat muassasasi. Murojaat qilingan sana : 04.09.2026.

4. Maktab va maktabgacha ta'lim vazirining 2026-yil 19-yanvardagi 18-sonli buyrug'i. Murojaat qilingan sana : 04.09.2026.

5. Pedagoglar kasbiy so'nish so'rovnomasi. 09.10.2026.